

“Carmen”, kuid mitte süit

Hasmik Markosjan

Balletimaailmas tuleb väga harva ette muusika, koreograafia ja tantsijaisiksuse sedavõrd ideaalset ühildumist, et mitu põlvkonda ei suuda ületada väljapaistva fenomeni maagilist väge, langedes ikka ja jälle stampi. Just nii on lood Alberto Alonso ja Maia Plissetskaja “Carmen-süidiga”. Iga järjekordne lavastus sunnib tahtmatult võrdlema, samas tekitab soovi näha midagi sootuks uut — isegi kui uus ei ole nii täiuslik.

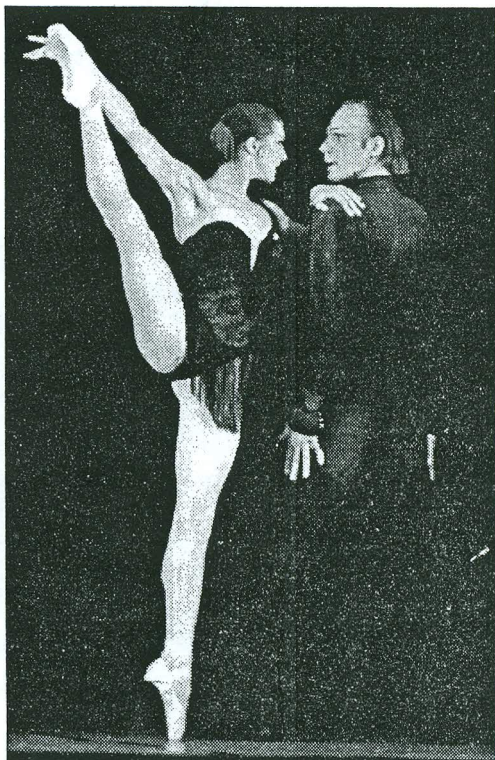
ÜHE TOREERO ASEMEL NELI

Jurijus Smoriginase lavastus Estonias pretendeerib absoluutsele kontseptuaalsele sõltumatusse. Jättes kõrvale sõltuvuse algalikast, mis on ju paratamatu, on selle kontseptsiooni põhialus ainult meestest koosnev kordeballett, mis raamistab Carmenit, täpsemalt — mähib end ümber tema ja tõukab tasapisi hukatuse poole. Mehed ümbritsevad Carmenit nii seetõttu, et Carmenit elu on keskendunud neile, kui ka lähtudes edeneva konflikti olemusest, mis surub Carmenit ja inimkonna meessoost poole teine teist kätt õrna barjääri. Jose on kõigest üks paljudest marsisammul kulgevaist mehealge esindajaist, keda on n-ö edutatud etendama karistava noa rolli.

Lavastuse teine õnnestunud kontseptuaalne idee on toreadooride küllus — neli ühe asemel. Esimese sammu Escamillo isikupäratustamise suunas tegi juba Alonso, muutes ta lihtsalt üheks toreeroks. Smoriginasel on ühest toreerost saanud mitu toreerot, kes kehastavad tühise elu võltshiilgust paratamatu atribuutikaga: lehvivad keebid, leekpunased muletid, rahvahulga lärm ja hurmavate kaunitaride suudlused. Kõik see kisub Carmenit magnetina enda poole, on ta ju alati seal, kus valitseb edu, olgu tõeline või näiline.

Neli toreerot sulab üheks kimäärseks koondkujuks, mis kätkeb nii Carmenit endisi kui tulevase mehi. Draama ainsaks kangelaseks jääb Jose — teda ei võrrelda kellegagi ega vastandata kellelegi. Ühe mehe on rahvahulk juba edutanud, milleks veel teisi?

VORM EI TOETA IDEED



Kaie Kõrb ja Viesturs Jansons.

Harri Rospu foto

käsi, seal põlv, kolmandas kohas kallutus — näe, Hispaania juba paistabki!).

KAIE KÕRBI CARMEN

oli tantsulõuendi eredaim (või isegi ainus) värvilaik. Mulle ei meeldi kõikehõlmav ja tühi epiteet “ere”, kuid mis teha — nii silmatorkavalt eristub Kõrb hallist foonist (mõeldud on muidugi tantsijameisterlikkust, mitte kostüümide värvi). Efektne, muljetavaldav, koguni ilus, kuid (nii kummaline kui see ka ei tundu) sootuks mitte meeleline — niisugune on see Carmen. Kõrbi Carmen püüdleb vaid selle poole, et teda kummardataks — mehed ei ole talle konkreetsed füüsilised olevused, vaid miski, mis on loodud nimelt selleks, et temast vaimustuda. Ta elab vaid eesmärgi nimel: alistada, alistada ja veel kord alistada (mehi), tunda endal üha uusi armunud pilke, suruda põlvili üha uusi kangelasi.

Meeldejäävaim koreograafilne leid oli Carmenit kõnnak — veidi koketselt tehtud õrnad puusahöõritused, pea uhkelt kuklas. Nii libiseb Carmen edasi mööda patust maad — üksnes edasi ja üksnes arvestatult.

Carmeni elu on keskendunud neile, kui ka lähtudes edeneva konfliktile olemusest, mis surub Carmeni ja inimkonna meessoost poole teine teist kätt õrna barjääri. Jose on kõigest üks paljudest marsisammul kulgevaist mehealge esindajaist, keda on n-ö edutatud etendama karistava noa rolli.

Lavastuse teine õnnestunud kontseptuaalne idee on toredooride küllus — neli ühe asemel. Esimese sammu Escamillo isikupäratustamise suunas tegi juba Alonso, muutes ta lihtsalt üheks toreeroks. Smoriginasel on ühest toreerost saanud mitu toreerot, kes kehastavad tühise elu võltshiilgust paratamatu atribuutikaga: lehvivad keebid, leekpunased muletid, rahvahulga lärm ja hurmavate kaunitaride suudlused. Kõik see kisub Carmenit magnetina enda poole, on ta ju alati seal, kus valitseb edu, olgu tõeline või näiline.

Neli toreerot sulab üheks kimäärseks koondkujuks, mis kätkeb nii Carmeni endisi kui tulevase mehi. Draama ainsaks kangelaseks jääb Jose — teda ei võrrelda kellegagi ega vastandata kellelegi. Ühe mehe on rahvahulk juba edutanud, milleks veel teisi?

VORM EI TOETA IDEED

Štedrin pani oma “Carmenile” nimeks “süit” — on ju muusika mõttes tegemist nimelt hiilgava süidiga Bizet’ teemadel. Smoriginasel puudub süidi-põhimõte sootuks, vahepeatusteta veereb tegevus sõlmitusest lahenduse suunas.

Kui kontseptsiooni osas on lavastus tasemel, siis plastilises keeles puuduvad iga-sugused novatsioonid, milles ei ole iseene- sest ka midagi veidrat. Kontseptsioon on kõigest idee, koreograafia aga vorm, millesse idee tuleb valada. Tahtmata vähendada idee tähtsust, tuleb siiski tunnistada, et uue plastilise lahenduse leidmine (ma ei pea selle all silmas üht-kaht uutmoodi tõstet, asendit või rakurssi, vaid plastilist süsteemi tervikuna) iseloomustab üksnes suuri ballettmeistreid, kellel vähehaaval selgesti äratuntav oma käekiri kujuneb. Kui kaasaegses balletis kohtab harva ideid, siis plastikauendustega on asi veel halvem — neid pole peaaegu üldse. “Carmeniski” nägime taas õnnelikku sümbioosi klassikalisesest ja modernballetist, millele lisas münti hea annus “hispaaniaalikkust” (siin

Käsi, seal põlv, kolmandas kohas kallutus —

Harri Rospu foto

näe, Hispaania juba paistabki!).

KAIE KÕRBI CARMEN

oli tantsulõuendi eredaim (või isegi ainus) värvilaik. Mulle ei meeldi kõikehõlmav ja tühi epiteet “ere”, kuid mis teha — nii silmatorkavalt eristub Kõrb hallist foonist (mõeldud on muidugi tantsijameisterlikkust, mitte kostüümide värvi). Efektne, muljet-avaldav, koguni ilus, kuid (nii kummaline kui see ka ei tundu) sootuks mitte meeleline — niisugune on see Carmen. Kõrbi Carmen püüdleb vaid selle poole, et teda kummar- dataks — mehed ei ole talle konkreet- sed füüsilised olevused, vaid miski, mis on loo- dud nimelt selleks, et temast vaimustuda. Ta elab vaid eesmärgi nimel: alistada, alistada ja veel kord alistada (mehi), tunda endal üha uusi armunud pilke, suruda põlvili üha uusi kangelasi.

Meeldejäävaim koreograafilne leid oli Carmeni kõnnak — veidi koketselt tehtud õrnad puusahöõritused, pea uhkelt kuklas. Nii libiseb Carmen edasi mööda patust maad — üksnes edasi ja üksnes ennast imetledes.

MEESTETA MEESTEBALLET

Smoriginase redaktsioonis on Jose toodud sedavõrd esiplaanile, et talle on antud isegi Carmeni saatuse-teema monoloog, mis võimaldaks tantsijal näidata kogu var- jundigammat. Kahjuks jääb asi oleksite tasemele, sest **Andrés Kambre** seda gam- mat ei demonstreeri. Ta näeb päris hea välja ja siin-seal tantsib üht-teist enam-vähem ära. Kuid tal jääb vajaka plastilisest väljendus- rikkusest, näitlejameisterlikkusest ja tehnilisest kindlusest. Eriti jääb vajaka aga temperamendist — selleta ei ole publikut kuidagi võimalik veenda, et sa oled suute- line armastatud naise surnuks pussitama. Loodan, et kogemuste tulles asi paraneb. Etenduse häda ongi äärmiselt nõrk meestrupp. See kahandab märgatavalt üld- muljet, sest Smoriginase ballett on nii ideelt kui ka teostuselt meesteballett, mismoodi aga lavastada meesteballetti meesteta?